

Buitenlands beleid en de principes van D66

In gesprek met Michel Groothuizen

door Allan Varkevisser

De werkgroep Buitenland van de SWB is qua grootte de meest omvangrijke. In het verleden stonden er zo'n honderd geïnteresseerde democraten op de verzendlijst. Michel Groothuizen is sinds twee jaar voorzitter en een van zijn eerste taken was het terugbrengen van de werkgroep tot een werkbaar omvang. Er werd een drastische schifting gemaakt: iedereen die meer dan drie keer achtereen was weggebleven bij een vergadering en niet expliciet had aangegeven betrokken te willen blijven, werd geschrapt. Zodoende is een sterk verkleinde werkgroep van 35 mensen overgebleven. Dat is nog steeds vrij fors, maar de werkgroep bestrijkt dan ook de hele wereld. Daarmee wordt zowel een aantrekkelijk, als een onmogelijk aspect van het werkveld van de werkgroep aangegeven. Aan de ene kant houdt men zich bezig met allerlei politieke ontwikkelingen op het wereldtoneel die je tevens dagelijks op de televisie en via de verslaggeving in de kranten kunt volgen. Terwijl aan de andere kant deze ontwikkelingen niet werkelijk te volgen zijn want daarvoor is het buitenland te groot, te ver weg, te ingewikkeld en te afhankelijk van diplomatie om daadwerkelijk tot politieke oordeelsvorming te komen.

D66 heeft nogal wat leden die werkzaam zijn op het terrein van de diplomatie en heeft als partij een traditie van het vragen van aandacht voor mensenrechten en kosmopolitisch burgerschap. In dit gesprek gaat Michel Groothuizen nader in op de organisatie en de werkzaamheden van 'zijn' groep, op de traditie van de partij en op het lastig te politiseren karakter van buitenlands beleid.

We hebben een tamelijk diffuse groep. Voor een belangrijk deel zijn het mensen met belangstelling voor buitenlandse politiek en slechts ten dele erkende specialisten op het terrein. Nu zitten er vele gradaties tussen geïnteresseerde krantenlezers en een hoogleraar mensenrechten, maar vergeleken met andere werkgroepen hebben wij relatief veel leken. Voor de producten die we als werkgroep willen leveren, hebben we echter experts nodig en die proberen we dan ook te mobiliseren.

Michel Groothuizen is internationaal jurist en bestuurskundige en voorzitter van de SWB werkgroep Buitenland.

Het onderwerp buitenland heeft een sterke aantrekkingskracht op D66-ers en andersom. De grootste werkgroep van het wetenschappelijk bureau draagt dan ook deze naam. Een kennismaking met een verzameling diplomaten, ambtenaren en kosmopolieten die een politieke visie probeert te ontwikkelen op 'alles buiten Nederland'.

We zijn ooit gestart met een ambitieus werkplan met daarin een tiental thema's, maar dat bleek de spankracht van de leden te boven te gaan. Van de genoemde onderwerpen hebben we slechts één product afgeleverd. Ik was daarover nogal teleurgesteld. Er werd wel veel vergaderd maar er kwam niet zoveel uit. We pakken het nu anders aan: we vergaderen alleen nog maar als er stukken zijn. De vergaderfrequentie is daarmee behoorlijk verlaagd. Dat maakt de club oninteressant voor hen die alleen maar een beetje willen babbelen over buitenlandse politiek. Het meeroepen van "Ach, wat akelig toch wat er in Kosovo gebeurt", proberen we tot een minimum te beperken. In het verleden kwam het er vaak op neer dat onze kamerleden de wereld in een half uur door-

namen. De meeste van de toenmalige leden vonden dat wel interessant want je kreeg de informatie *straight from the horse's mouth*. Alleen werd er niets gedaan aan visieontwikkeling.

Daar zijn jullie op dit moment wel mee bezig, met visieontwikkeling?

We hebben als werkgroep twee thema's bij de kop genomen, die het hart van onze buitenlandse politiek raken en de benodigde experts bereid gevonden om mee te doen. Het ene thema gaat over de mogelijkheden en beperkingen van een gemeenschappelijk buitenlands beleid in de Europese Unie. Dan heb je het natuurlijk toch ook over de kwesties in Bosnië en Kosovo. Het andere thema is de toekomst van de ontwikkelingssamenwerking. Wat zullen de issues op dat terrein zijn in de 21ste eeuw, of minder wijds de middellange termijn, het post-Pronk-tijdperk? Daarmee raak je twee poten van het buitenlands beleid. Ik zou het zelf wel leuk vinden om iets te doen aan een geografisch bepaald thema - bijvoorbeeld het Midden-Oosten beleid - of om een functioneel thema te nemen - bijvoorbeeld de rol van het mensenrechtenbeleid in het totaal van buitenlands beleid. Maar dat soort onderwerpen moeten we laten liggen door het gebrek aan slag- en spankracht.

Wat is het doel van deze projecten?

Het gaat om de visie die je probeert te ontwikkelen, waarbij we

voor D66 begrippen tamelijk ver zijn afgeraakt van de structuurdiscussies. Wij zijn als Nederland, maar misschien nog wel a fortiori als D66, altijd sterk voorstander van mooie structuurdiscussies in het buitenlands beleid. Terwijl als er echt iets gebeurt, wordt er vaak ad hoc een contactgroep geformeerd en staan wij er als Nederland een beetje bij te kijken. Dat proberen we telkens te voorkomen door nog sterker aan te dringen op verdragen over gezamenlijk buitenlands beleid in de Europese Unie. Het is echter de vraag hoe realistisch deze opstelling is. Het is het verhaal van het muurbloempje dat zich heel mooi heeft aangekleed, maar door niemand wordt uitgenodigd voor het bal.

Het verhaal over het gemeenschappelijk buitenlands beleid van de EU dat we aan het maken zijn is interessant omdat we in de richting van een aantal conclusies komen, die op gespannen voet staan met de traditie van de eigen partij. Of dat goed of slecht is laat ik in het midden, maar er is in elk geval sprake van gedachtenontwikkeling.

Hoe kijk jij aan tegen de traditie van de partij op het terrein van het buitenlands beleid?

De partij heeft een goed en steekhoudend verhaal, namelijk dat Nederland te klein is voor een eigen, zelfstandige opstelling en het dus moet hebben van internationale verbanden. Voor de ontwikkelingssamenwerking is dat niet helemaal waar, maar over de linie genomen kunnen we alleen iets bereiken als we over sterke bondgenoten beschikken. Daarom zijn we ook een voorstander van meerderheidsbesluitvorming op het terrein van de buitenlandse politiek binnen de EU. Dat is er nog niet van gekomen en of het er ooit van komt is ook nog maar zeer de vraag. Er zijn wel allerlei procedures afgesproken en daar hechten wij zeer aan. De praktijk leert echter dat er in het geval van een crisis door grote landen telkens andere verbanden worden gezocht of zelfs gecreëerd, zoals de contactgroep voor Kosovo. Ondanks alle mooie procedures die we bij het Verdrag van Amsterdam hebben vastgelegd, zitten wij als Nederland niet in de contactgroep en doen we niet mee. Het verdrag blijkt dus niet te helpen als het er ècht op aankomt.

In Bosnië hadden wij een relatief grote groep soldaten zitten en ook toen zaten we niet in de contactgroep. Het voortdurend hameren op heldere structuren zet mijns inziens niet zoveel zoden aan de dijk. In het verhaal van de werkgroep komt dat ook naar voren.

Hoe politiek is eigenlijk het buitenlands beleid?

In politieke zin is buitenlands beleid voor veel mensen natuurlijk helemaal niet zo spannend. Als D66 willen we altijd dezelfde dingen in het buitenlands beleid: meer transparante besluitvorming in de Europese Unie, meer bevoegdheden voor het Europese parlement, een gekwalificeerde meerderheid bij de vaststelling van het buitenlands beleid. Bij ontwikkelingssamenwerking speelt soms nog wel de zogenaamde percentagediscussie, maar die is intellectueel ook niet echt interessant.

In het verkiezingsprogramma staat dus een aantal nobele gedachten over Europa, we zeggen wat over de complexiteit van de wereld na de koude oorlog en we maken een aantal plichtmatige opmerkingen over het respecteren van mensenrechten. Dat bedoel ik niet badinerend, maar daar komen niet veel mensen voor achter de kachel vandaan. Mensen zijn veelal meer geïnteresseerd in incidenten. In de vraag wat te doen in Kosovo, Bosnië of Irak. Niet in de achterliggende concepten. Voor een aantal velden in de bin-

nenlandse politiek ligt dat anders. Daar liggen visieontwikkeling en politiek beleid dicht bij elkaar. In belangrijke mate komt dat doordat de, of in elk geval een hoofdfactor in die processen de Nederlandse overheid is. Als je een Betuwelij wilt, kun je dat vanuit Den Haag regelen. Terwijl de gebeurtenissen in Irak, Kosovo of Bosnië toch plaatsvinden, ongeacht wat wij ervan vinden.

Voor de binnenlandse politiek geldt veelal dat je een doelstelling hebt en je een keuze kunt maken uit een aantal wegen daar naar toe. In de buitenlandse politiek is dat niet of minder het geval en dat maakt het ook politiek weinig opwindend.

Dat is ten dele te wijten aan de opstelling van de partij zelf, denk ik. We kiezen eerder een bestuurlijke, diplomatieke opstelling, gericht op haalbaarheden, in plaats van een principiële.

Wij zijn nogal gouvernementeel, dat is waar. Van oudsher wordt ons denken over buitenlands beleid gedomineerd door mensen uit het bestuurlijk diplomatieke circuit. Dat geldt ook voor mezelf. De projectgroep voor de notitie over het gemeenschappelijk buitenlands beleid bestaat uit een ambassadeur, een directeur-generaal van Defensie, een medewerker van het instituut Clingendael, een ambtenaar van Buitenlandse Zaken, en twee politici: een europarlementariër en een kamerlid die voorheen directeur was van Buitenlandse Zaken. Het zijn geen mensen uit de mensenrechtenbeweging, die actief zijn voor Amnesty International of de Novib, waar wij ons toch zeker zo verwant mee voelen. Met zo'n samenstelling kom je al snel in de realistische, maar wat saaie oplossingsrichtingen terecht waarbij de haalbaarheden en de verwachte gevoeligheden nadrukkelijk worden meegewogen. Waarbij ook bij voorbaat veel begrip bestaat voor de moeilijkheden bij de implementatie van beleid. Ik ben daar trouwens zelf mede debet aan, want op het moment dat ik leden voor een projectgroep zoek kom ik vanzelf bij dit soort mensen terecht.

Als puntje bij paaltje komt vinden wij - en ik bedoel nu onze partij - de integratie van Europa toch belangrijker dan het democratisch gehalte ervan. Wij zijn dan geen ridders voor de democratie meer. We zijn erg Europees en de voortgang van de integratie is zodanig doel in zichzelf dat we onze 'radicaal' democratische principes vaak inleveren.

Het wetenschappelijk bureau biedt de ruimte binnen de partij om los van haalbaarheden en politieke urgentie visies te ontwikkelen. Deze ruimte wordt kennelijk niet benut door en voor de partij.

Inderdaad. De politieke haalbaarheid wordt op voorhand al meegenomen in de standpuntbepaling. Voor een partij die de verantwoordelijke bewindsman levert een natuurlijke reflex, maar soms intellectueel wel jammer dat we op kernpunten van ons gedachtengoed en op momenten waar onze principes praktische betekenis kunnen krijgen, het meestal laten schieten. Wij blijven meestal heel genuanceerd en komen vaak alleen maar met een verhaal hoe het allemaal beter zou kunnen. Maar het wordt vaak niet beter en daar trekken we dan geen conclusies uit. Daardoor word je ondanks je mooie principes toch de partij die zich conformeert aan bureaucratische en politieke compromissen. ♦